

Individuālā anomija: jauns koncepts psiholoģijas zinātnē (EKOSOC_5.2.5. projekts)

Jelena Ļevina
Docente

Pētījumu atbalsta Valsts Pētījumu programma 5.2. EKOSOC – LV
Apakštēma: Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko
pārmaiņu laikā (EKOSOC_5.2.5.)

Prezentācijas saturs

- Individuālās anomijas pētījumu aktualitāte
- Individuālās anomijas koncepts un integratīvais multidimensionālais modelis
- Pārskats par individuālās anomijas pētījumu rezultātiem – 2014.-2017.gg.

Individuālās anomijas pētījumu aktualitāte

Straujas sociāli ekonomiskās un politiskās pārmaiņas
un
sabiedrības daudzveidība un noteiktas sabiedrības locekļu vērtību nekonsekvence
izraisa

sociālo anomiju

sabiedrības līmenī

individuālo anomiju

individuālajā līmenī

Sociālās anomijas koncepts

Sociālā anomija – sabiedrības stāvoklis, kuru raksturo sociālo normu un uzvedības priekšrakstu sistēmas dezintegrācija un sabrukums (Durkheim, 1893), kā arī neatbilstība starp sociāliem mērķiem un to sasniegšanas likumiskajiem līdzekļiem (Merton, 1964).

Individuālās anomijas koncepts

(Ļevina J., Mārtinsone K., Kamerāde D., 2015, 2016)

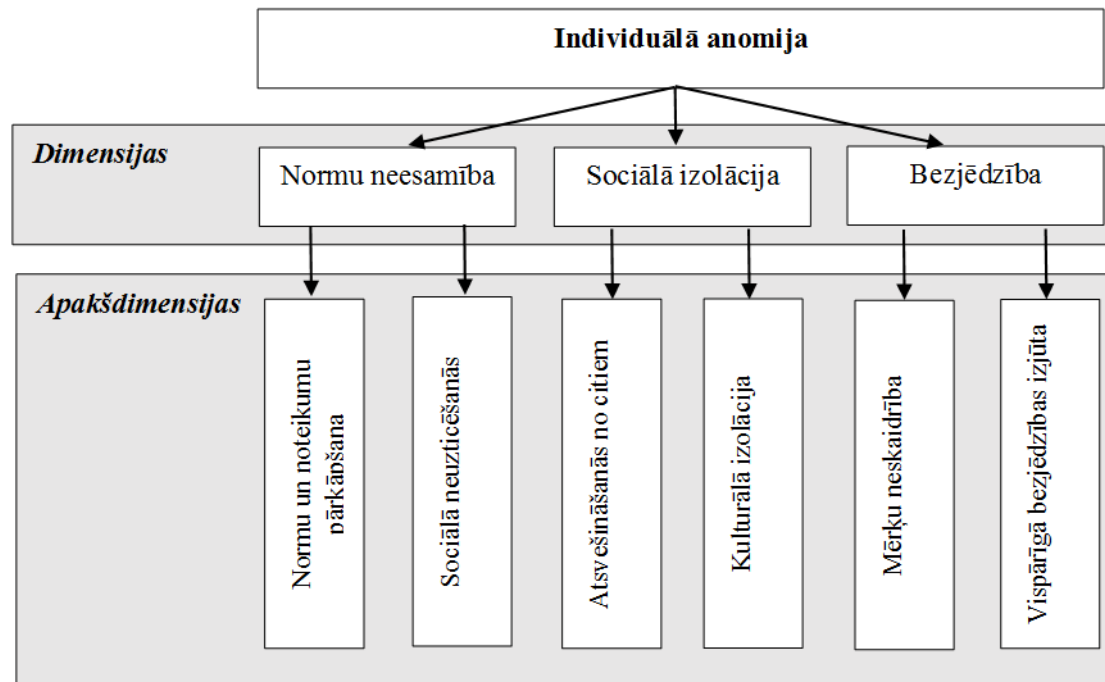
Individuālā anomija – ir individuāli psiholoģiskais stāvoklis, kuru indivīds pārdzīvo pārmaiņu apstākļos (pārmaiņas sabiedrības, interindividuālajā un intraindividuālajā līmenī) un kuru raksturo uztverta normu neesamība, sociālās izolācijas un bezjēdzība izjūta.

Individuālās anomijas

integratīvais daudzdimensionālais modelis

(Ļevina J., Mārtinsone K., Kamerāde D., 2015, 2016)

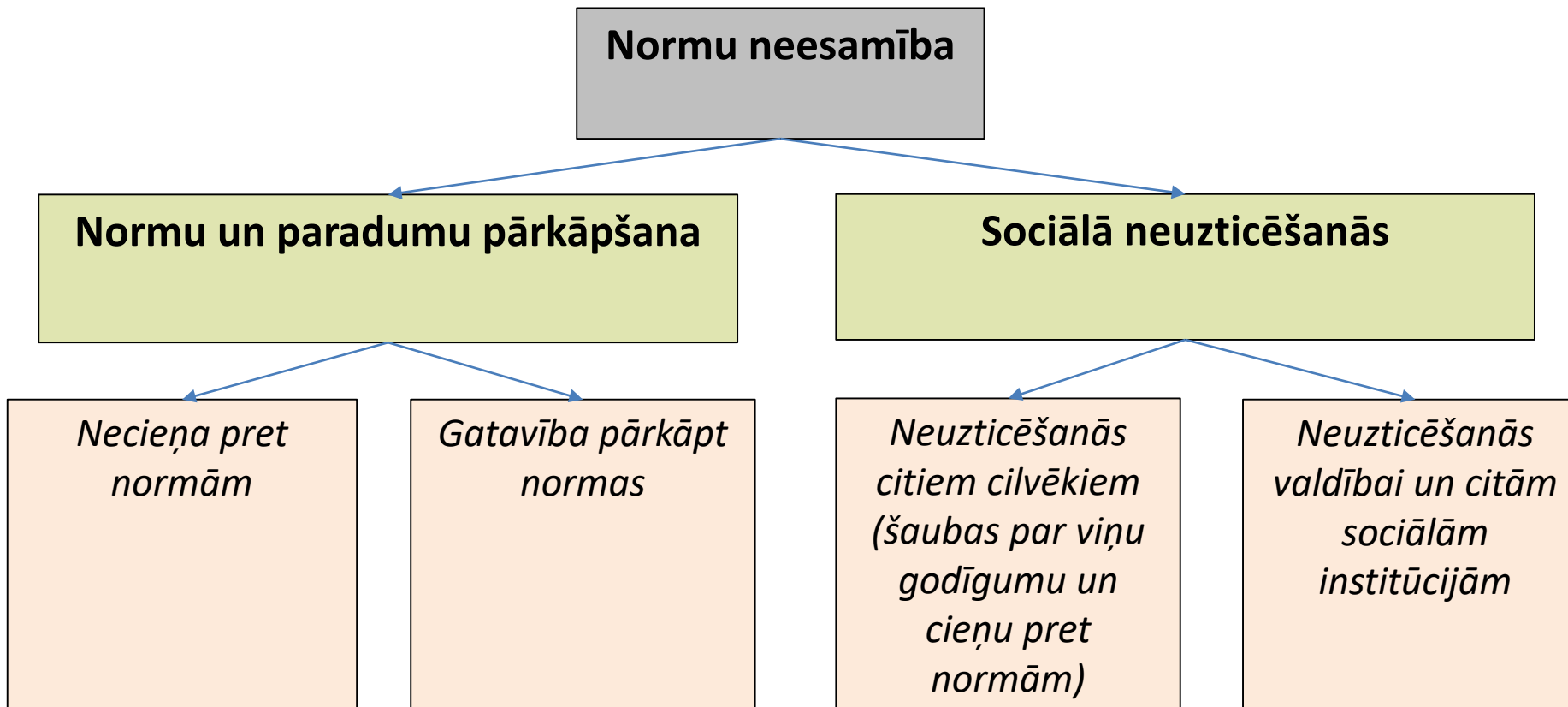
Galvenās integrētās teorijas

- Emīla Dirkeima anomijas teorija (Durkheim, 1964 [1893], 1966 [1951])
- Roberta Makīvera anomijas teorija (Maelver, 1950)
- Leo Sroula atsvešināšanās (makro- un mikrolīmeņu) teorija (Srole, 1956)
- Melvina Sīmena atsvešināšanās teorija (Seeman, 1959, 1991)
- Dvaita Dīna atsvešināšanās modelis (Dean, 1961)

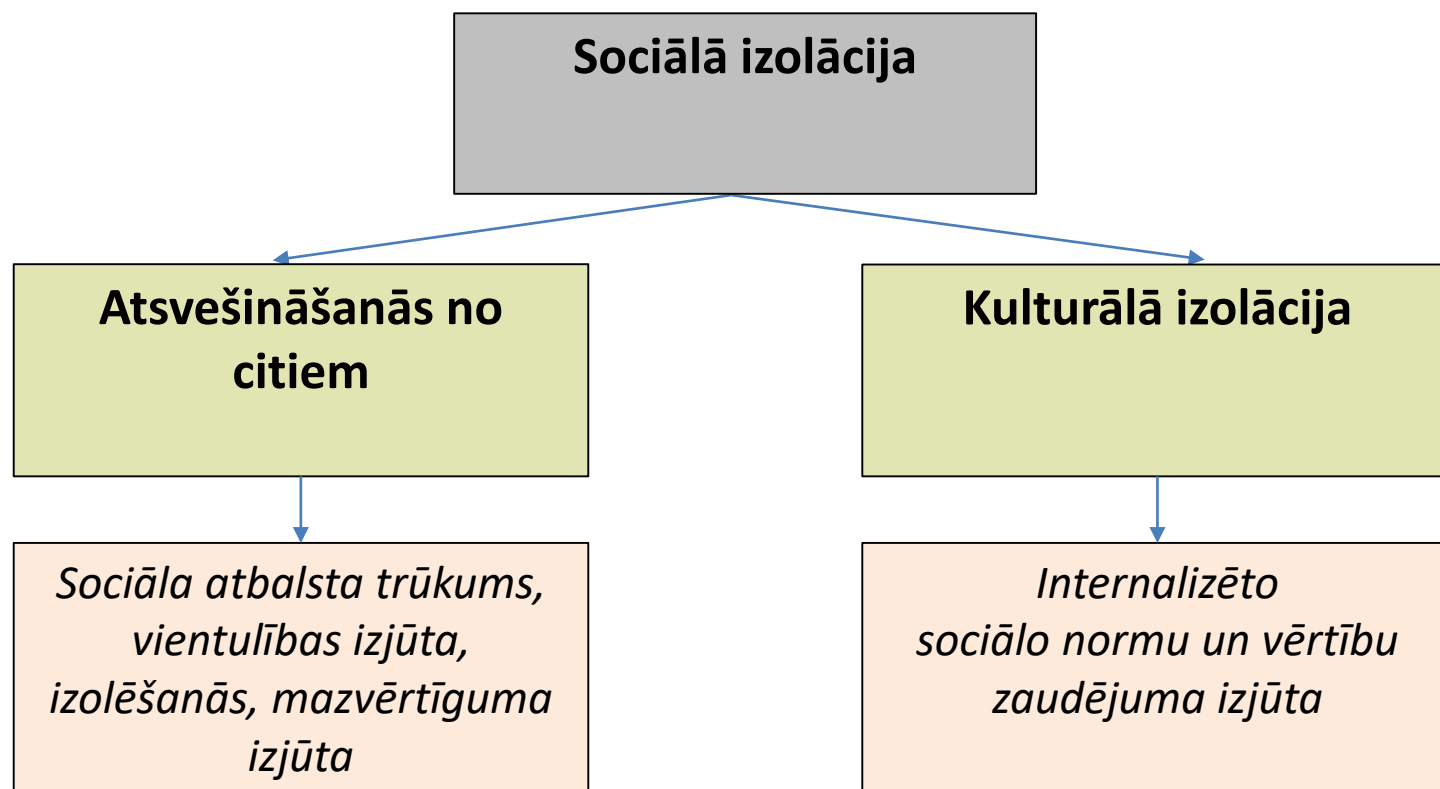
Normu neesamība

- subjektīvi uztveramais sabiedriskās kārtības sabrukums, kad sabiedrībā agrāk pieņemtās normas neregulē cilvēku uzvedību

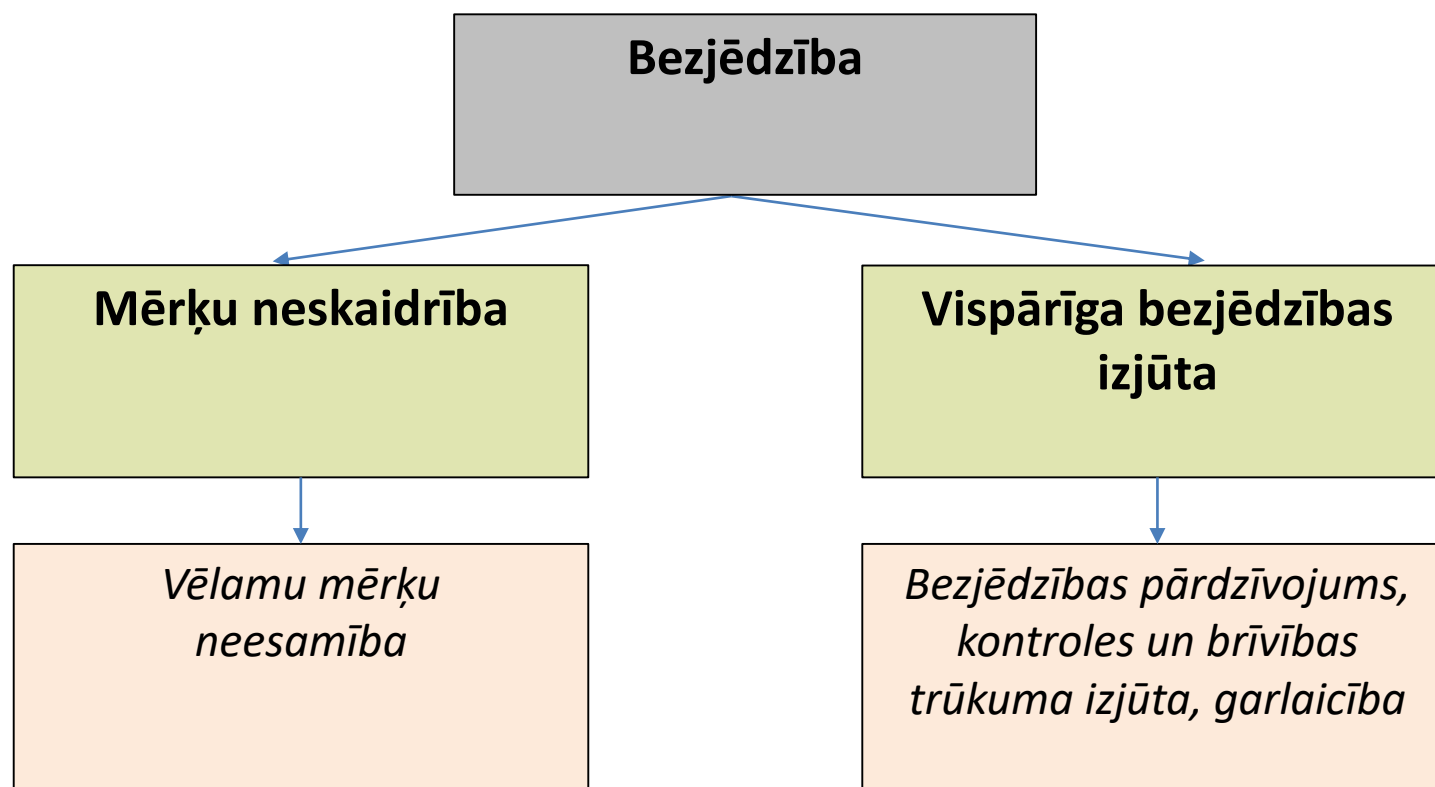
Sociālā izolācija

- kopības izjūtas zaudēšana, atsvešinātības un vientulības izjūta

Bezjēdzība

- mērķu neesamība vai neskaidrība

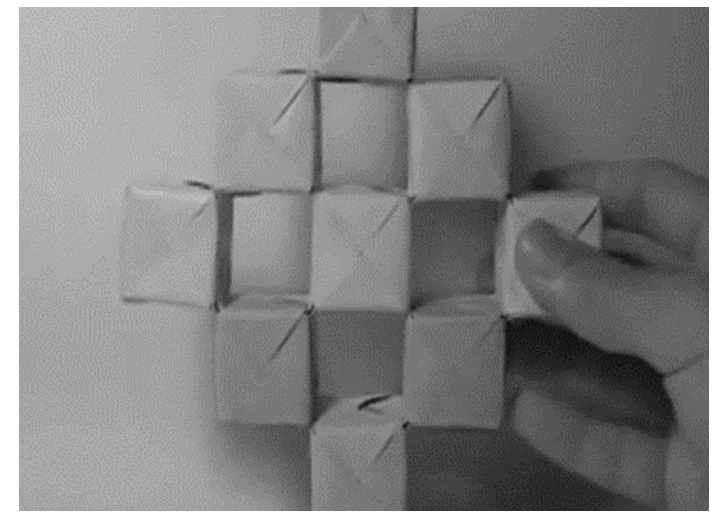

Pārskats par individuālās anomijas pētījumu rezultātiem – 2014.-2017.gg.

- Individuālās anomijas struktūra
- Individuālās anomijas vecuma un dzimumatšķirības
- Individuālā anomija un vērtības
- Individuālā anomija un subjektīvā labklājība
- Individuālā anomija un piedalīšanās sociālajās aktivitātēs
- Individuālā anomija, piedalīšanās sociālajās aktivitātēs un subjektīvā labklājība
- Individuālās anomijas aptaujas latviešu versijas psihometriskās īpašības
- Individuālā anomija un patoloģiskās personības iezīmes

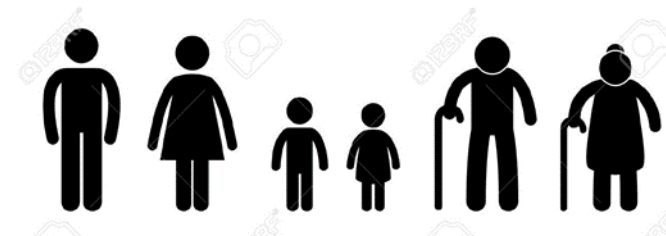
Individuālās anomijas struktūra

- Individuālās anomijas struktūru veido trīs komponenti, proti, **normu neesamība**, **sociālā izolācija** un **bezzēdzība**.
- Katrs individuālās anomijas komponents ietver sevī divus apakškomponentus.
- **Normu neesamībā** ietilpst *normu un paradumu pārkāpšana* un *sociālā neuzticēšanās*.
- **Sociālajā izolācijā** ietilpst *atsvešināšanās no citiem* un *kulturālā izolācija*.
- **Bezzēdzībā** ietilpst *mērķu neskaidrība* un *vispārīga bezzēdzības izjūta*.

Individuālās anomijas vecuma un dzimumatšķirības

Izmantojot sekundāros datus no Eiropas Dzīves kvalitātes apsekojuma (*European Quality of Life Survey*, 2012) tika pētītas Latvijas iedzīvotāju individuālās anomijas vecuma un dzimumatšķirības. Tika atklāts, ka:

- pastāv **individuālās anomijas** (sociālās izolācijas un bezjēdzības līmeņu) atšķirības atkarībā no **vecuma**:
 - 1) vidējā brieduma pieaugušo izlasē sociālās izolācijas līmenis ir augstāk nekā agrīnā brieduma pieaugušo izlasē;
 - 2) jauniešu bezjēdzības līmenis ir zemāks salīdzinot ar pieaugušajiem cilvēkiem;
 - 3) agrīnā brieduma pieaugušo cilvēku bezjēdzības līmenis ir zemāks salīdzinot ar pieaugušajiem cilvēkiem vidējā un vēlīnā brieduma vecumā;
- statistiski nozīmīgas **individuālās anomijas dzimumatšķirības** netika konstatētas.

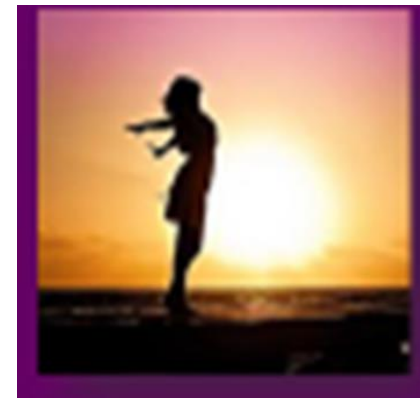
Individuālā anomija un vērtības

Izmantojot sekundāros datus no Eiropas vērtību pētījuma (*European Values Study, EVS*, 2008) tika pētītas saistības starp Baltijas iedzīvotāju individuālo anomiju un personības vērtībām. Tika atklāts, ka:

- **lokālā sociālā neuzticēšanās** ir pozitīvi saistīta ar **ģimenes** vērtībām un negatīvi saistīta ar tādām vērtībām, kā **draugi un paziņas, brīvais laiks, politika un reliģija**;
- **lokālā sociālā izolācija** ir negatīvi saistīta ar **darba** vērtību, kā arī tādām vērtībām, kā **ģimene, politika un reliģija**;
- **normu neesamība** ir pozitīvi saistīta ar tādu vērtību, kā **brīvais laiks** un negatīvi saistīta ar **darba** vērtību, kā arī tādām vērtībām, kā **ģimene, politika un reliģija**;
- **globālā sociālā neuzticēšanās** ir negatīvi saistīta ar tādām vērtībām, kā **draugi un paziņas, brīvais laiks, politika un reliģija**;
- **globālā sociālā izolācija** ir negatīvi saistīta ar tādām vērtībām, kā **ģimene, draugi un paziņas, atpūta/ brīvais laiks, politika un reliģija**;
- **visas individuālās anomijas dimensijas** ir negatīvi saistītas ar **politikas un reliģijas** vērtību.

Individuālā anomija un subjektīvā labklājība

Izmantojot sekundāros datus no Eiropas Dzīves kvalitātes apsekojuma (*European Quality of Life Survey*, 2012) tika pētītas saistības starp Latvijas iedzīvotāju individuālo anomiju un subjektīvo labklājību, kā arī tika pārbaudīts, vai individuālās anomijas dimensijas ļauj prognozēt subjektīvo labklājību (tās komponentus) un ja ļauj, tad kādas individuālās anomijas dimensijas prognozē subjektīvo labklājību vislabāk. Tika atklāts, ka:

- individuālā anomija ir negatīvi saistīta ar subjektīvo labklājību;
- bezjēdzība vislabāk prognozē apmierinātību ar izglītību;
- bezjēdzība un sociālā izolācija vislabāk prognozē apmierinātību ar pašreizējo darbu, ģimenes dzīvi, sabiedrisko dzīvi un veselību;
- bezjēdzība, sociālā izolācija un sociālā neuzticēšanās vislabāk prognozē apmierinātību ar pašreizējais dzīves līmeni un mājokli, ar ekonomisko situāciju valstī;
- bezjēdzība, sociālā izolācija un sociālā neuzticēšanās vislabāk prognozē globālo apmierinātību ar dzīvi;
- bezjēdzība un sociālā izolācija vislabāk prognozē laimes izjūtu.

Individuālā anomija un piedalīšanās sociālajās aktivitātēs (1)

Izmantojot sekundāros datus no Eiropas Dzīves kvalitātes apsekojuma (*European Quality of Life Survey*, 2012) tika pētītas saistības starp Latvijas iedzīvotāju individuālo anomiju un piedalīšanos sociālajās aktivitātēs. Tika atklāts, ka:

- **individuālā anomija** ir negatīvi saistīta ar **piedalīšanos sociālajās aktivitātēs**;
- **sociālā neuzticēšanās** ir negatīvi saistīta ar šādām sociālajām aktivitātēm: a) kontakts pa tālruni, izmantojot internetu vai ar pasta starpniecību ar brāļiem, māsām vai citiem radniekiem, b) neapmaksātais brīvprātīgais darbs brīvprātīgās organizācijās, c) petīcijas parakstīšana, ieskaitot e-pasta vai tiešsaistes petīciju;

Individuālā anomija un piedalīšanās sociālajās aktivitātēs (2)

- **sociālā izolācija** ir negatīvi saistīta ar šādām sociālajām aktivitātēm: a) tiešais kontakts ar māti vai tēvu, kas nedzīvo respondenta mājsaimniecībā, jebkuru no brāļiem, māsām vai citiem radniekiem, ar jebkuru no draugiem vai kaimiņiem, b) kontakts pa tālruni, izmantojot internetu vai ar pasta starpniecību ar saviem bērniem, māti vai tēvu, jebkuru no brāļiem, māsām vai citiem radniekiem, ar jebkuru no draugiem vai kaimiņiem, c) piedalīšanās kāda kluba, biedrības vai asociācijas sabiedriskajās aktivitātēs, d) rūpes par saviem bērniem, mazbērniem, e) neapmaksātais brīvprātīgais darbs pēdējo 12 mēnešu laikā izglītības, kultūras, sporta vai profesionālās apvienībās, sociālās kustībās (piemēram, vides, cilvēktiesību) vai labdarībās (piemēram, līdzekļu vākšana, piedalīšanās kampaņās), politiskās partijās, arodbiedrībās, citas brīvprātīgās organizācijās, f) arodbiedrību, politisko partiju vai politisko interešu grupas sapulces apmeklēšana, piedalīšanās protesta gājienā vai demonstrācijā, petīciju, ieskaitot e-pasta vai tiešsaistes petīciju parakstīšana, kontakts ar valsts amatpersonu/ierēdņi;

Individuālā anomija un piedalīšanās sociālajās aktivitātēs (3)

- **bezjēdzība** ir negatīvi saistīta ar šādām aktivitātēm: a) tiešais kontakts ar māti vai tēvu, kas nedzīvo respondenta mājsaimniecībā, ar jebkuru no brāļiem, māsām vai citiem radniekiem, kas nedzīvo respondenta mājsaimniecībā, ar jebkuru no draugiem vai kaimiņiem, b) kontakts ar bērniem, kas nedzīvo respondenta mājsaimniecībā, pa tālruni, izmantojot Internetu vai ar parastā pasta starpniecību, ar māti vai tēvu, ar jebkuru no brāļiem, māsām vai citiem radniekiem, ar jebkuru no draugiem vai kaimiņiem, c) piedalīšanās kāda kluba, biedrības vai asociācijas sabiedriskajās aktivitātēs, d) neapmaksātais brīvprātīgais darbs pēdējo 12 mēnešu laikā izglītības, kultūras, sporta vai profesionālās apvienībās, sociālās kustībās (piemēram, vides, cilvēktiesību) vai labdarībās (piemēram, līdzekļu vākšana, piedalīšanās kampaņās), politiskās partijās, arodbiedrībās, citas brīvprātīgās organizācijās, f) arodbiedrību, politisko partiju vai politisko interešu grupas sapulces apmeklēšana, piedalīšanās protesta gājienā vai demonstrācijā, petīciju, ieskaitot e-pasta vai tiešsaistes petīciju parakstīšana, kontakts ar valsts amatpersonu/ierēdni;
- **piedalīšanās sociālajās aktivitātēs** ļauj prognozēt **individuālo anomiju**.

Individuālā anomija, piedalīšanās sociālajās aktivitātēs un subjektīvā labklājība

Tika izmantoti sekundārie dati no Eiropas Dzīves kvalitātes apsekojuma (*European Quality of Life Survey*, 2012). Tika atklāts, ka:

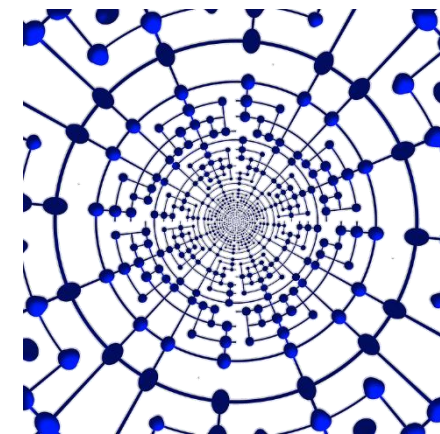
- **sociālā piedalīšanās** ir negatīvi saistīta ar tādām individuālās anomijas dimensijām, kā **sociālā izolācija** un **bejēdzība** - **sociālā piedalīšanās** prognozē **sociālo izolāciju** un **bejēdzību** un neprognozē **sociālo neuzticēšanos**;
- **sociālā neuzticēšanās**, **sociālā izolācija** un **bejēdzība** prognozē **globālo apmierinātību ar dzīvi** un **sociālā izolācija** un **bejēdzība** prognozē **vispārīgo laimes izjūtu**;
- **sociālā izolācija** un **bejēdzība** ir mediatori saistībai starp **sociālo piedalīšanos** un **globālo apmierinātību ar dzīvi**, kā arī starp **sociālo piedalīšanos** un **vispārīgo laimes izjūtu**;
- iegūtie rezultāti parāda, kā sociālā piedalīšanās ietekmē subjektīvo labklājību un ļauj raksturot ietekmes mehānismu – *sociālā piedalīšanās palīdz pārvarēt sociālās izolācijas un bejēdzības izjūtu (izraisa sociālās piederības izjūtu, palīdz atrast svarīgus mērķus, dzīves jēgas), kas, savukārt, pozitīvi ietekmē globālo apmierinātību ar dzīvi un izraisa vispārīgo laimes izjūtu, t.i. pozitīvi ietekmē subjektīvo labklājību.*

10
GADI
PSIHOLOĢIJAS
IZGLĪTĪBAI
RSU

Individuālās anomijas aptaujas latviešu versijas psihometriskās īpašības

Uz integratīvā multidimensionālā individuālās anomijas modeļa pamata tika konstruēts jauns individuālās anomijas multidimensionālais instruments – aptauja, kura ietilpst sešas apakšskalas, proti, “Normu un paradumu pārkāpšana”, “Sociālā neuzticēšanās”, “Atsvešināšanās no citiem”, “Kulturālā izolācija”, “Mērķu neskaidrība” un “Vispārīga bezjēdzības izjūta”. Aptauja ietver 24 apgalvojumus. Respondentam jāizvērtē, cik lielā mērā viņš/ viņa piekrīt/ nepiekrīt katram apgalvojumam, izmantojot 4-balļu Likerta skalu.

Tika pārbaudīta aptaujas faktoriālā struktūra un noteikti aptaujas skalu iekšējās saskaņotības rādītāji.

- Kronbaha alfas koeficienti variēja no 0,73 līdz 0,86.
- Aptaujas faktoru struktūra Latvijas izlasē tika pārbaudīta, izmantojot komponentu analīzi ar varimax rotāciju. Tika iegūts modelis ar sešiem komponentiem, kas atbilst sešām individuālās anomijas dimensijām, kuru mērīšanai tika izstrādāta “Latvijas individuālās anomijas aptauja”.

Individuālā anomija un patoloģiskās personības iezīmes (1)

- Tika pārbaudīts, vai individuālās anomijas dimensijas ir saistītas ar patoloģiskajām personības iezīmēm.
- Pētījums tika veikts Latvijas izlasē.
- Kā teorētisko pamatu šajā pētījuma tika izmantoti divi jaunie modeļi – integratīvais multidimensionālais individuālās anomijas modelis (Ļevina, Mārtinsone, & Kamerāde, 2015, 2016) un patoloģisko personības iezīmju modelis (Perepjolkina, Koļesņikova, Mārtinsone, Stepens, in press) un respektīvi divi jaunie instrumenti, proti, “Latvijas individuālās anomijas aptauja” (Ļevina, Mārtinsone, 2017) un “Latvijas Klīniskais personības tests (LKPT-v3)” (Perepjolkina, Koļesņikova, Mārtinsone, Stepens, in press).

Individuālā anomija un patoloģiskās personības iezīmes (2)

Tika atklāts, ka:

- ***gatavība pārkāpt normas*** ir pozitīvi saistīta ar tādu personības iezīmi, kā ***beztatbildība***;
- ***sociālā neuzticēšanās*** ir pozitīvi saistīta ar tādām patoloģiskajām personības iezīmēm, kā ***agresivitāte, nesavaldība, emocionāla labilitāte***, un negatīvi – ar tādām iezīmēm, kā ***emocionāla stabilitāte***;
- ***atsvešināšanās no citiem*** ir pozitīvi saistīta ar tādām patoloģiskajām personības iezīmēm, kā ***uztveres dīvainības, nosliece uz disociāciju, ekscentrisms, aizdomīgums, tīšs paškaitējums, ierobežota emocionalitāte, noslēgtība, izvairīšanās no tuvām attiecībām, agresivitāte, melīgums, emocionāla labilitāte, depresivitāte, trauksmainība, neatlaidības trūkums, neuzticēšanās, ievainojamība, pakļaujamība, neizlēmīgums, separācijas trauksme, pedantisms un perfekcionisms***;

Individuālā anomija un patoloģiskās personības iezīmes (3)

- **kulturālā izolācija** ir pozitīvi saistīta ar tādām patoloģiskajām personības iezīmēm, kā *ekscentrisms, aizdomīgums, noslēgtība* un *pedantisms*;
- **mērķu neskaidrība** ir pozitīvi saistīta ar tādām patoloģiskajām personības iezīmēm, kā *nosliece uz disociāciju, aizdomīgums, noslēgtība, depresivitāte, trauksmainība, neatlaidības trūkums, ievainojamība, pakļaujamība, neizlēmīgums, separācijas trauksme* un *perfekcionisms*;
- **vispārīga bezjēdzības izjūta** ir pozitīvi saistīta ar tādām patoloģiskajām personības iezīmēm, kā *aizdomīgums, emocionāla labilitāte, depresivitāte, trauksmainība, neuzticēšanās, ievainojamība, pakļaujamība, neizlēmīgums, separācijas trauksme* un *pedantisms*.
- patoloģiskās personības iezīmes ļauj prognozēt **individuālās anomijas dimensijas**.

Paldies par uzmanību!

